

Αποκατάσταση της δημοκρατίας τώρα

Δ. Δαμίγος, Αναπλ. Καθηγητής ΕΜΠ

Πριν λίγες μέρες είδαν το φως της δημοσιότητας διατάξεις του πολυνομοσχεδίου του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΟΠΑΙΘ), για την αντιμετώπιση επειγόντων θεμάτων και στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης, το οποίο αποτελεί ένα μεταβατικό θεσμικό πλαίσιο και ως τέτοιο πρέπει να αξιολογηθεί. Το παρόν κείμενο επικεντρώνεται σε τέσσερα καίρια ζητήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα οποία συζητούνται έντονα εντός κι εκτός της ακαδημαϊκής κοινότητας. Τα ζητήματα αυτά είναι: η κατάργηση των Συμβουλίων Ιδρύματος (ΣΙ), η ολοκλήρωση της θητείας των εκλεγμένων με τις διατάξεις του Ν. 4009/2011 (και όσων τον τροποποίησαν) Πρυτάνεων στις 31.07.2016, η εκλογή των νέων Πρυτανικών Αρχών και άλλων μονοπρόσωπων οργάνων (Πρυτάνεων-Αντιπρυτάνεων, Κοσμητόρων, Προέδρων) μέσα από καθολική ψηφοφορία του συνόλου της πανεπιστημιακής κοινότητας (με αντίστοιχες σταθμίσεις φοιτητών κι εργαζομένων ως προς το σύνολο των μελών ΔΕΠ) και η ουσιαστική, και όχι κατ' ευφημισμόν, εκπροσώπηση όλων των συνιστωσών της πανεπιστημιακής κοινότητας στα συλλογικά όργανα. Επιλέγω να σταθώ μόνο στα ζητήματα αυτά και όχι σε άλλα (π.χ. άρση της διαγραφής φοιτητών, επαναφορά της διαφάνειας στις εκλογές των μελών ΔΕΠ, κ.ά.), όχι γιατί τα θεωρώ ήσσονος σημασίας, αλλά διότι τα τέσσερα αυτά ζητήματα αποτελούν θέματα αρχής για ένα πραγματικά Συλλογικό, Δημόσιο, Ακαδημαϊκό και Δημοκρατικό Πανεπιστήμιο. Και από αυτή την οπτική, οι προβλεπόμενες διατάξεις κινούνται στην ίδια κατεύθυνση με τις διεκδικήσεις του κινήματος που αναπτύχθηκε στα πανεπιστήμια τα τελευταία χρόνια ενάντια στην κονιορτοποίηση και των τελευταίων ψηφμάτων του δημόσιου και δημοκρατικού χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης με τους νόμους Διαμαντοπούλου-Αρβανιτόπουλου.

Η κατάργηση των ΣΙ δεν αποτελεί και δεν πρέπει να εκληφθεί απλά ως θέμα ειλημμένης πολιτικής απόφασης και προγραμματικής δήλωσης της νέας Κυβέρνησης. Ο θεσμός των ΣΙ αποδείχτηκε, στην πράξη, όχι απλά αποτυχημένος (αρκεί κάποιος να διαβάσει τους «απολογισμούς» των ΣΙ) αλλά και καταστροφικός για τα πανεπιστήμια, αφού σε πολλές περιπτώσεις, με κορωνίδα την απροσχημάτιστη απόρριψη μη αρεστών υποψηφίων για τα μονοπρόσωπα Όργανα, τα ΣΙ «δηλητηρίασαν» την ακαδημαϊκή ζωή.

Η διακοπή της θητείας των εκλεγμένων Πρυτάνεων με τις διατάξεις του Ν. 4009/2011 στις 31.07.2016 αποτελεί, επίσης, στοιχειώδες μέτρο αποκατάστασης του περί δικαίου αισθήματος και της δημοκρατίας στα πανεπιστήμια. Ανακοινώσεις παρατάξεων που στήριξαν ένθερμα τους νόμους Διαμαντοπούλου-Αρβανιτόπουλου, αλλά και η απόφαση της έκτακτης Συνόδου των Πρυτάνεων στις 25.04.2015, εκφράζουν την αντίθεσή τους στην «κατάργηση νομίμως εκλεγμένων οργάνων». Τεχνηέντως όμως αποκρύπτουν ότι τα όργανα αυτά εκλέχτηκαν μέσα από αντιδημοκρατικές και αντικαδημαϊκές διαδικασίες, με κατάφωρη παραβίαση του δικαιώματος του «εκλέγειν και εκλέγεσθαι»: με «προληπτικές εκκαθαρίσεις» μη αρεστών υποψηφίων (αλήθεια, θυμούνται μήπως ότι το κίνημα «Occupy-Central» στο Χονγκ Κονγκ είχε ως βασικό αίτημα τη διενέργεια ελεύθερων εκλογών το 2017, χωρίς προεπιλογή των υποψηφίων από το Πεκίνο;), με αποκλεισμό των πολυπληθέστερων ομάδων της ακαδημαϊκής κοινότητας από τις εκλογές και με διαβλητές διαδικασίες ψηφοφορίας (βλ. ηλεκτρονική ψήφο). Η όποια επίκληση στις αρχές της δημοκρατίας είναι υποκριτική, ειδικά δε όταν εξασφαλίζεται το δικαίωμα συμμετοχής των σημερινών Πρυτάνεων στις επερχόμενες εκλογές.

Επίσης υποκριτικό είναι να υποστηρίζεται πως η εκλογή των μονοπρόσωπων Οργάνων μέσα από καθολική ψηφοφορία του συνόλου της πανεπιστημιακής κοινότητας, με στάθμιση και προσμέτρηση της αποχής βάσει του συνόλου των μελών κάθε ομάδας, συνιστά επιστροφή στη διαπλοκή επειδή «...θα μετέχουν κυρίως τα οργανωμένα μέλη των φοιτητικών παρατάξεων...», κατά ορισμένους. Ακόμη και αν θεωρήσουμε ότι το ποσοστό συμμετοχής στις φοιτητικές εκλογές (περίπου 50%) αντανακλά τον κόσμο που κινητοποιούν οι φοιτητικές παρατάξεις, αυτό σημαίνει ότι στην καλύτερη περίπτωση η φοιτητική ψήφος θα αντιστοιχεί στο 1/3 (και λιγότερο) των ψήφων των μελών ΔΕΠ. Αυτό που στην πραγματικότητα κρύβεται πίσω από τα επιχειρήματα κατά της καθολικής ψηφοφορίας είναι μια απέλπιδα προσπάθεια να διατηρηθεί το παιχνίδι της εξουσίας σε ένα ολιγομελές σώμα, των μελών ΔΕΠ, στο οποίο υπάρχουν έντονες σχέσεις εξουσίας και αλληλεξάρτησης. Και, εν πάση περιπτώσει, τον δήθεν εξοβελισμό της κομματοκρατίας από το Πανεπιστήμιο με το υφιστάμενο σύστημα τον είδαμε καθαρά στις πρόσφατες βουλευτικές εκλογές με τη μεταπήδηση του κ. Φορτσάκη, που είχε εκλεγεί με τις «ακομμάτιστες» διαδικασίες του υφιστάμενου νόμου, στο ψηφοδέλτιο Επικρατείας της Νέας Δημοκρατίας, ως επικεφαλής μάλιστα, πριν καν συμπληρώσει λίγους μήνες Πρυτανικής θητείας στο ΕΚΠΑ. Η συμμετοχή όλων των συνιστωσών της πανεπιστημιακής κοινότητας στις Πρυτανικές, Κοσμητορικές και Προεδρικές εκλογές είναι απαραίτητη για δύο ακόμη λόγους, πέραν αυτών που σχετίζονται με δημοκρατικά δικαιώματα και αξίες. Πρώτον, η καθολική εκλογή εκ των πραγμάτων υποχρεώνει τους υποψήφιους Πρυτάνεις-Αντιπρυτάνεις, Κοσμητόρες και Προέδρους να λάβουν υπόψη τους τις απόψεις και θέσεις του συνόλου της πανεπιστημιακής κοινότητας και όχι μιας μόνο ομάδας, αυτής των μελών ΔΕΠ. Δεύτερον, τα εκλεγμένα, μέσα από καθολική ψηφοφορία, όργανα διαθέτουν ισχυρότερη νομιμοποίηση διότι αποτελούν «καρπό» συλλογικής έκφρασης.

Τέλος, οι αντιρρήσεις που εκφράζονται, με διάφορα έωλα επιχειρήματα, κατά της ουσιαστικής - και με ικανοποιητικό αριθμό - αντιπροσώπευσης όλων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας στα συλλογικά όργανα, βρίσκονται σε πλήρη αντίθεση με το χαρακτήρα του Πανεπιστημίου του Διαφωτισμού και την αποστολή του, η οποία είναι πρωτίστως η διαμόρφωση ελεύθερα σκεπτόμενων και ενεργών πολιτών. Αυτοί που χαρακτηρίζουν τη συμμετοχική δημοκρατία ως «παθογένεια», εκμεταλλευόμενοι καταστάσεις του παρελθόντος που αμαύρωσαν την έννοια της ακαδημαϊκής ελευθερίας, έχουν αποδείξει στην πράξη ότι δεν έχουν καμία αναστολή να βάλουν «πέντε λύκους και ένα πρόβατο να ψηφίσουν τι θα φάνε για δείπνο», αγνοώντας στοιχειώδη ατομικά δικαιώματα και δημοκρατικά κεκτημένα. Γι' αυτό δεν είναι απλά αντίθετοι με το νομοσχέδιο που προετοιμάζεται. Είναι αντίθετοι με τα βάθρα πάνω στα οποία στηρίζεται η ίδια η Δημοκρατία.

Το ΥΠΟΠΑΙΘ οφείλει γρήγορα και χωρίς αναστολές να προχωρήσει σε αυτές τις στοιχειώδεις μεταβατικές αλλαγές, μέχρι να φέρει σε διαβούλευση έναν ολοκληρωμένο νόμο για την Ανώτατη Εκπαίδευση, προκειμένου να αποκατασταθούν στοιχειώδεις όροι δημοκρατικής λειτουργίας στα πανεπιστήμια. Διαφορετικά το ΥΠΟΠΑΙΘ, κατά τη ρήση του Βολταίρου, θ' αφήσει αυτόν τον κόσμο ακριβώς έτσι όπως τον βρήκε: ανόητο, άδικο και κακό.